

KLAREGÅDE 23

VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

Smedjen Tørvekoven Urmagerhuset

Foto: www.historiskatlas.dk
16.04.2012

Landmålergården
Udlængen

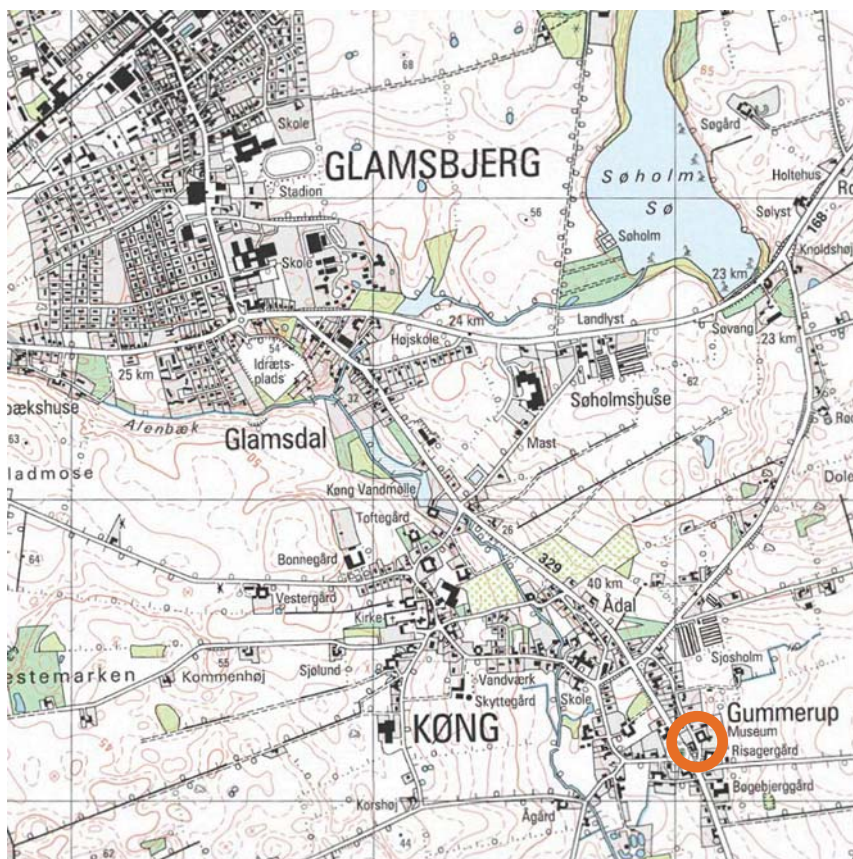

Foto: www.historiskatlas.dk 16.04.2012

KI LAREGÅDE 23

VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

BYGNINGSHISTORIE & BYGNINGSBESKRIVELSE

Vestfyns Hjemstavnsgård i Gummerup er et frilandsmuseum bestående dels af bygninger, der har ligget der siden sin oprindelse, dels af bygninger, der er flyttet til området. Museet blev oprettet i 1930. Fire af anlæggets bygninger er fredede, nemlig Landmålergården, Urmagerhuset, Udlængen og Smedjen.

LANDMÅLERGÅRDEN

Landmålergården har sit navn efter landmåler Peder Hansen, der ejede gården fra 1809-1849. Anlægget er en firelænget gård udbygget i flere etaper. Nord- og vestlængerne (avlsladerne) menes at være opført i midten af 1700-tallet. Stuehuset er sandsynligvis opført i den sidste halvdel af 1700-tallet, mens østlængen, den tidligere hestestald, vurderes til at være opført omkring 1800. Nordlængen har tidligere været udbygget med en 8 fags kostald mod øst. De store kviste på stuehuset er blevet tilføjet omkring 1855. Østlængen er den af længerne, der har undergået flest ombygninger. I den nordre ende har funktioner som stald, gårdmejeri, tyendekamre, kustodelejlighed og museumskontorer afløst hinanden, mens halvdelen af hestestalden, i længens søndre del, blev inddraget til publikumstoiletter i 1960'erne.

Landmålergården består af halvvalmede stråtækte bindingsværkbygninger, der omkredser en gårdsplads med knoldebrobelægning og et solitært træ i midten. Tavlene er gulkalkede i de nedre tværlæg og hvidkalkede i de øvre. Bindingsværket er tjæret. Brug af flere forskellige facadefarver er egnetypisk for Fyn. På stuehusets gavlkvist er udført farveafdækninger, der viser, at murværket tidligere har været udført med blå opstregning af fuger på hvidkalkede mursten.

Landmålergården er et spærfagshus hvilende på et syldstensfundament. Avlslængerne er udført med en karakteristisk og velbevaret sulekonstruktion. Bygningerne bærer præg af at være opført af en velhavende gårdejer. Således er tavlene murede, bindingsværket er af eg og fyldigt, og tjener ikke kun konstruktivt, men også dekorativt. Der forefindes mange fine detaljer, herunder stuehusets hoveddør i Louis Seize stil og storstuens vægmalerier.

Postkort af Hjemstavnsgården, tilhørende Erling Lykke

Hjemstavnsgården, Landmålergården fra havesiden

KI LAREGÅDE 23

VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

BYGNINGSHISTORIE &

BYGNINGSBESKRIVELSE

UDLÆNGEN

Udlængen består af flere bygningsdele. Ældst er et lille, velbevaret udhus, der i 1800-tallet forlængedes mod nord ved tilføjelse af et bryggers. Denne bygning blev o. 1900 sammenbygget med en svinestald, der hovedsagelig opførtes i kampestenmur. I forbindelse med indretning af en kaffestue i 1930'erne erstattedes nordvæggen med bindingsværksdele, der stammer fra en nedrevet gård i Dærup. Ved en modernisering i 1960'erne blev det indre voldsomt ombygget.

Bygningen er en stråttækt bindingsværksbygning, hvor de nederste tavler er gule og de øvre er hvide, tilsvarende Landmålergården. Dog er bagsiden af bygningen helt hvidkalket. Udlængen er et styrtrumshus med gennemstukne bindbjælker og har modsat hovedbygningen været lerklinet, og flere af tavlene er fortsat lerklinede i dag.

Udlængen

Udlængen, hvidkalket bagside

Udlængen, interiør

KI LAREGGADE 23

VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

BYGNINGSHISTORIE &

BYGNINGSBESKRIVELSE

URMAGERHUSET

Urmagerhuset er opført i 1776 på Fladmosevej i landsbyen Køng af væver Jørgen Nielsen. Urmager J.C. Wibye købte huset i 1793. På dette tidspunkt bestod gården af to længer, et stuehus og en lade. Man formoder at urmagerværkstedet har været placeret i en af stuerne af hensyn til lyset. Der har været en driftig handel af ure fra huset og omkring 1800 indrettes endvidere en rejsestald til at opstalde kundernes heste, mens salget foregik.

Huset har skiftet hænder flere gange og fungeret som almindelig bolig og til sidst som fodermesterhus. Bygningen brændte natten mellem den 19. og 20. dec. 1973, hvor taget blev ødelagt og store dele af indboet gik tabt. Bindingsværk og flere døre stod dog til at redde.

Arkitekt Hans Krog opmålte, nummererede og fotograferede bygningen i 1974. I 1975 blev bygningen overdraget vedlagsfrit til Vestfyns Hjemstavnsforening.

Urmagerhuset, Afvikling af årets fåredag 2011

Foto: <http://www.lokalavisenassens.dk/article/1906179:LokalAvisen-Assens-Faaredagen-hoerer-hjemme-paa-Hjemstavnsgaarden> 19.03.2012

Landmålergården og udbygninger.

Foto: <http://www.museerne-vestfyn.dk/forskellige-oplevelser/museets-udstillingssteder/vestfyns-hjemstavnsgaard.html> 19.03.2012

KILAREGGADE 23

VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

BYGNINGSHISTORIE &

BYGNINGSBESKRIVELSE

Bygningen blev genopført på Hjemstavnsgården grund i 1981. I dag rummer bygningen udstilling for urmagerværktøj samt billetsalg og museumsbutik.

Urmagerhuset er opført i bindingsværk med bemalede tavl. Fugerne er streget op i hvid. Flere døre, der overlevede branden, er fint profilerede og formodes at være oprindelige. Vinduer er af nyere dato, dog flere med ældre beslag. Huset er stråtækket med tre skorstene. Fra opførelsen mener man dog kun, at huset har haft to.

SMEDJEN

Det formodes, at smedjen fra Tåstrup er ladet opføre af Theodosius v. Finecke fra Dallund Slot i 1746. Det første navn, der kendes på smeden i Tåstrup er fra et fæstebrev i 1778: Hans Laursen Smed, der var smed i byen i 50 år og efterfølgende overdrog hvervet til sønnen Hans Hansen. Smedjen var en

Smedjen

KI LÆRGADE 23

VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

BYGNINGSHISTORIE &

BYGNINGSBESKRIVELSE

selvstændig fem fags bindingsværksbygning, der af hensyn til brandfare havde tegltag.

Bygningen blev flyttet til Hjemstavnsgården i 1932 og fungerer i dag som arbejdende værksted.

TØRVEKOVEN

Tørvekoen, hvor tørv til brændsel blev opbevaret, er opført i 1700-tallet i landsbyen Haastrup som en del af et smedeværksted. Fra en forsikringsopgørelse i 1801 ved man, at den lille bygning var fire fag lang, fem alen dyb, 3 alen høj og opført i bindingsværk med klinede vægge og stråtag. Huset må derfor formodes at være udvidet på et tidspunkt. Tørvekoen flyttes til Hjemstavnsgården i 1996 og rummer i dag redskaber til udgravning af tørv.

Tørvekoen

KILAREGGADE 23

VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

KULTURHISTORISK VÆRDI

LANDMÅLERGÅRDENS mange velbevarede detaljer, de imponerende konstruktioner, tagenes næsten sammenhængende flader, længernes indretning og gårdens størrelse, der vidner om en tidligere storhed og rigdom, bidrager til en stor fortællerværdi for anlægget. En fortælling, der på et tidspunkt har været set mange steder, men som i dag er en sjældenhed, som kun findes i få museumsanlæg. Sulekonstruktionen har stor historisk og arkitektonisk værdi i de store ubrudte avslader. En konstruktionsform, der går tilbage til Oldtiden, og som efterhånden er en sjældenhed i landet og findes få steder i Jylland og på Fyn. På Hjemstavnsgården har man et velbevaret og anseeligt eksempel intakt. For en bygning som Landmålergården har funktionen af museum været dens redning. En eventuel ændret brug og indføring af moderne installationer, som det er sket mange andre steder, vil kunne forårsage tab af uvurderlige detaljer.

UDLÆNGENS tilstedeværelse bidrager til fortællingen om Landmålergårdens anseelige størrelse og betydning. Bygningen i sig selv er kraftigt ombygget indvendigt og både struktur og autenticitet er derfor udvisket. Udvendigt er bygningen efterhånden slidt, og den lider af stedvist af billige udbedringsmetoder bla. ved vinduesudlusninger.

URMAGERHUSET har mange kvaliteter, ikke mindst på baggrund af dens veldokumenterede anvendelse gennem tiden. Urmagerfaget har betydning for landsamfundet og egnen, og at erhvervet har fundet sted i bygningen, og at denne historie fortsat fortælles via huset er særligt. Selve bygningens kvaliteter hviler i de oprindelige bygningsdele, som de fint profilerede døre, inskriptionen over hoveddøren og de gamle porte, hvor træet nok efterhånden er udskiftet, men beslågningen formodes at være oprindelig. Derudover er selve indretningen af bygningen med en portgennemgang, der opdeler huset i beboelse og udhus en sjældenhed på Fyn, men kendes fra de nærliggende

Venstre: Sulekonstruktionen i ladebygningen mod øst

Ø. højre: Storstuen i Landmålergården.

N. højre: Afdækket bemaling på hovedbygningen.

KI LAREGÅDE 23

VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

KULTURHISTORISK VÆRDI

øer Als, Ærø og Lyø. Bygningen "lider" under at være blevet flyttet til stedet og fremstår for en bindingsværksbygning fra 1776 lidt for lige og retvinklet. De naturlige skævheder en bindingsværksbygning samler op gennem tiden, og som giver den karakter og charme, savner man i Urmagerhuset. Placeringen på højderyggen parallelt med Landmålergården svækker den oprindelige fortælling om den fritliggende firelængede gård, men er naturligvis vilkårene for et frilandsmuseum, hvor flere sider af landlivet skal formidles.

SMEDJEN og TØRVEKOVEN er vigtige bygninger for fortællingen om smedefaget. De små erhvervsbygninger, der mange steder er gået tabt, er her bevaret og har tydeligvis været i gode hænder, der har sørget for at bevare de håndværksmæssige fine detaljer og materialer. Således er tagene lagt på håndhuggede finske lægter, glug- og udluftningshuller er bevaret og der er anvendt korrekte mørtler og udlusningsmetoder.

Vestfyns Hjemstavnsgård 1931

Foto: <http://www.vestfynshjemstavn.dk/artikler/hjemstavnsroegt-1932.pdf>
19.03.2012

M. venstre: Glughul på Tørvekovent.

M. højre: Landmålergårdens hoveddør.

N. højre: Inskription over hoveddøren på Urmagerhuset